

УДК 378.018.8:78.071.2]:303.01](045)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ-ВИКОНАВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Олена Кірдан, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-7295-4722

E-mail: kirdan_olena@ukr.net

У статті схарактеризовано стан дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців у закладах фахової передвищої освіти.

На основі аналізу праць вітчизняних дослідників констатовано про стійкий науковий інтерес до проблеми професійної підготовки студентів в училищах, закладах фахової передвищої освіти. Науковцями окреслено професійні пріоритети здобувачів-інструменталістів; досліджено теорію та методику формування виконавської надійності музикантів-інструменталістів; схарактеризовано принципи й методи навчання майбутніх інструменталістів-виконавців; визначено особливості професійної підготовки інструменталістів-виконавців у закладах вищої освіти різних типів.

Ключові слова: інструменталіст-виконавець; здобувач-інструменталіст; інструментально-виконавська підготовка; професійна підготовка; музична культура; музичне мистецтво; музичні здібності; заклади фахової передвищої освіти.

THEORETICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE INSTRUMENTALISTS-PERFORMERS IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION

Olena Kirdan, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Pedagogy and Educational Management Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-7295-4722

E-mail: kirdan_olena@ukr.net

The article describes the state of research on the problem of professional training of future instrumentalists-performers in institutions of professional higher education.

The norms of the Law of Ukraine "On Professional Higher Education", which defines the procedure, conditions, forms and features of obtaining professional higher education, types of institutions and their main tasks, are analyzed.

It is noted that at present, institutions of professional higher education are implementing a number of educational programmers for the professional junior bachelor's degree in the specialty 025 Musical Art, namely: "Instrumental Performance", "Instrumental Performance (Orchestral Strings, Winds and Percussion, Folk, Variety Instruments)", "Instrumental Performance (Folk, Variety, Winds and Percussion Instruments)", etc.

The scientific value of comparative studies of modern approaches to the organization of the educational process in institutions of professional higher education is indicated.

Based on the analysis of the works of domestic researchers, it is stated that there is a steady scientific interest in the problem of professional training of students in colleges and institutions of professional higher education. Scientists have outlined the professional priorities of instrumentalist students; studied the theory and methods of forming the performance reliability of instrumentalists; characterized the principles and methods of teaching future instrumentalists-performers; and identified the peculiarities of professional training of instrumentalists-performers in higher education institutions of various types. It is stated that in the modern scientific discourse there is a lack of research on the theoretical and practical foundations of professional training of future instrumentalists-performers in institutions of professional higher education.

Prospects for further research are the characteristics of innovative forms of professional training of future instrumentalists-performers in institutions of professional higher education.

Keywords: *instrumentalist-performer; instrumentalist applicant; instrumental and performing training; professional training; musical culture; musical art; musical abilities; institutions of professional higher education.*

Верховною Радою України 6 червня 2019 р. прийнято Закон України «Про фахову передвищу освіту», яким визначено порядок, умови, форми та особливості здобуття фахової передвищої освіти [5]. Поняття «заклади фахової передвищої освіти» визначено як «вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації, які згідно із Законом України «Про фахову передвищу освіту» (Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019) з червня 2019 р. набувають статусу закладів фахової передвищої освіти із типом закладу (фаховий коледж) і здійснюють підготовку фахових молодших бакалаврів, а за наявності ліцензії здійснюватимуть підготовку за коротким циклом вищої освіти або першим (бакалаврським) рівнем» [8, с. 80].

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» виокремлено типи таких закладів, зокрема фаховий коледж – заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, може проводити дослідницьку та / або творчу мистецьку, та / або спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях [5].

Нині закладами фахової передвищої освіти запропоновано низку освітніх програм професійної підготовки фахових молодших бакалаврів зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, а саме: «Інструментальне виконавство», «Інструментальне виконавство (оркестрові струнні, духові та ударні, народні, естрадні інструменти)», «Інструментальне виконавство (народні, естрадні, духові та ударні інструменти)» тощо. Сучасні тенденції розвитку музичної освіти свідчать про необхідність аналізу теоретичних аспектів професійної підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців у закладах фахової передвищої освіти.

У дослідженнях вітчизняних науковців схарактеризовано різні аспекти фахової підготовки здобувачів зі спеціальності «Музичне мистецтво» за спеціалізацією / освітньою програмою «Інструментальне виконавство». Дослідниками О. Ляшенко, О. Економовою виявлено професійні пріоритети студентів-інструменталістів; окреслено принципи й методи навчання майбутніх інструменталістів, визначено особливості фахової підготовки інструменталістів-виконавців у класичному університеті [7].

У докторській дисертаційній роботі Д. Юник досліджено теорію та методику формування виконавської надійності музикантів-інструменталістів [11].

Мета статті – схарактеризувати стан дослідження проблеми професійної

підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців у закладах фахової передвищої освіти.

Згідно із Законом України «Про фахову передвищу освіту» основними завданнями закладів фахової передвищої освіти є: «підготовка кадрів з фаховою передвищою освітою для потреб економіки та суспільства, забезпечення якості фахової передвищої освіти; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів, збереження здоров'я учасників освітнього процесу; збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян» [5].

Для досягнення мети статті проаналізуємо дисертаційні та монографічні праці сучасних дослідників. Вагомим уважаємо дисертаційне дослідження О. Андрейко (2014), у якому схарактеризовано теорію і методику формування виконавської культури скрипаля у вищих мистецьких навчальних закладах. Монографічне дослідження Н. Гуральник (2007) присвячено історико-методологічним та теоретико-технологічним аспектам української фортепіанної школи ХХ століття в контексті музичної педагогіки.

Низка дисертаційних робіт характеризує виконавську підготовку майбутніх вчителів музики. Так, у дослідженні К. Завалко (2006) окреслено методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці. Методична система інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики стала предметом наукового осмислення у докторській дисертаційній роботі В. Лабунець (2015). Науковець В. Федоришин (2015) дослідив процес формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування.

Значна кількість дисертаційних праць розкриває особливості, зміст, форми і методи діяльності в училищах та коледжах. Так, у дисертаційній роботі П. Бойчук (1999) схарактеризовано економічне виховання студентів педагогічних училищ. Особливості адаптації студентів педагогічних училищ до нових умов життєдіяльності окреслено у дисертаційній роботі Л. Зданевич (2003). Змістовому наповненню професійної підготовки студентів педагогічних училищ присвячено роботи Т. Шкваріної (2000), О. Тимчик (2002), Н. Казьмірчук (2006) та ін. Формуванню професійних якостей, професійних компетентностей та професійних інтересів студентів педагогічних училищ присвячено роботи О. Адамів (2003), Т. Новаченко (2004), Л. Крамаренко (2005), А. Штифурак (2005), С. Майданенко, (2007) Н. Гусак (2010), Л. Семенюк-Іванюк (2011) та ін.

У дослідженні В. Стельмашенко автор зосереджується на розробці педагогічних засад управління якістю професійної підготовки фахівців в коледжах України. Науковцем «розроблено концептуальні підходи до побудови динамічної моделі системи управління якістю підготовки фахівців, яка дає змогу визначити зміст цієї підготовки та психолого-педагогічні засади ефективного розвитку вищої освіти; здійснено обґрунтування принципів та методів проектування освітніх систем управління якістю підготовки, розроблено відповідне організаційно-педагогічне забезпечення їхнього функціонування» [11, с. 12].

У низці досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії

здобувачами Т. Бакуменко, М. Юзик та ін. схарактеризовано процеси формування фахових компетентностей майбутніх фахівців в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти.

Вагомим вважаємо дослідження Н. Ваніної, у якому проаналізовано процес формування стандартів професійної і фахової передвищої освіти. На переконання дослідниці, «стандартизація професійної і фахової передвищої освіти викликана, з одного боку, необхідністю створення єдиного освітнього простору в країні, що дозволить забезпечити єдиний рівень освіти для всіх основних типів закладів освіти, та прагненням України увійти в систему світової культури» [2, с. 91–93].

В аспекті досліджуваної проблеми науково цінними є порівняльні дослідження сучасних підходів до організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти, у яких «визначено підходи до оцінки якості навчання студентів у міжнародній практиці для аналізу навчального процесу та його вдосконалення; досліджено найбільш поширений на міжнародному рівні підхід, орієнтований на результати навчання та наведені основні характеристики ефективного оцінювання розроблені в Ulster University» [3, с. 252–254].

Організації професійної підготовки студентів музичних училищ присвячено дослідження низки вітчизняних науковців, а саме: О. Пруднікова (вплив педагогічного спілкування на професійну підготовку студентів музичних училищ) [10]; О. Шевченко (культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ) [12], І. Полубоярина (формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі) [9] та ін.

Дисертаційне дослідження Я. Яремчука (2023) присвячене висвітленню методики формування умінь імпровізації у майбутніх викладачів баяна-акордеона у процесі інструментально-виконавської підготовки. У роботі здійснено ретроспективний аналіз поняття «імпровізація», його розуміння в різні часи. Дослідник акцентує, що «протягом багатьох століть в процесі розвитку музичного мистецтва, покоління музикантів-композиторів приділяли велику увагу питанням, пов'язаним з мистецтвом імпровізації. Здатність до імпровізації була визначальною рисою всіх великих митців минулого. У багатьох з них це проявляється в різноманітних видах музичної діяльності» [14, с. 2].

У дисертаційній праці Ван Їхуа «Формування музично-виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки» (2023) автором «проаналізовано різні методологічні підходи до вивчення змісту та структури понять «культура» та «музично-виконавська культура», вихідні положення яких надали можливість розглянути музично-виконавську культуру студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки з позицій не тільки музичного мистецтва, а й психології та педагогіки, оскільки саме ці галузі науки спрямовують зусилля дослідників на вивчення специфіки її формування» [1, с. 2]. Нам імпонують підходи автора до потрактування поняття «культура», що «є синтезом духовного та матеріального, який генерує злагоджену функціональну діяльність особистості у всіх її вираженнях. Означений феномен має два виміри персоналізації особистості, де перший (вертикальний) відображається генетично-розвивальними (задатками, здібностями тощо) та соціально-індивідуальними (інтелектуальністю, характером, досвідом тощо) ознаками, а другий (горизонтальний) – інформаційно-пізнавальними, мотиваційно-

потребовими, емоційно-почуттєвими й операційно-результативними ознаками» [1, с. 2–3].

У дисертаційній роботі Лю Шуай «Інструментально-виконавська підготовка студентів педагогічних університетів на основі асоціативного поєднання мистецької інформації» (2023) представлено теоретично обґрунтовану, змодельовану, розроблену на основі асоціативного поєднання мистецької інформації та упроваджену методику інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів; визначено сутність та зміст досліджуваного феномена, а також викладено результати проведеної дослідно-експериментальної роботи, що демонструють ефективність шляхів розв'язання однієї з найактуальніших проблем інструментальної підготовки в музично-педагогічних ЗВО [6, с. 2].

На основі аналізу праць вітчизняних дослідників констатуємо про стійкий науковий інтерес до проблеми професійної підготовки студентів в училищах, закладах фахової передвищої освіти. Науковцями схарактеризовано професійні пріоритети здобувачів-інструменталістів; досліджено теорію та методику формування виконавської надійності музикантів-інструменталістів; окреслено принципи й методи навчання майбутніх інструменталістів-виконавців; визначено особливості професійної підготовки інструменталістів-виконавців у закладах вищої освіти різних типів. Однак, констатуємо, що в сучасному науковому дискурсі бракує досліджень теоретичних та практичних засад професійної підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців у закладах фахової передвищої освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в характеристиці інноваційних форм професійної підготовки майбутніх інструменталістів-виконавців у закладах фахової передвищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ван Їхуа. Формування музично-виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки: дис. ... д-ра філософії з галузі знань 01 Освіта, за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Київ, 2023. 220 с.
2. Ваніна Н. М. Стандартизація професійної і фахової передвищої освіти, необхідність її розробки і практичного впровадження. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Звітної науково-практичної конференції за 2017 рік*. Київ: ПІТО НАПН України, 2018. С. 91–93.
3. Ваніна Н. М. Сучасні підходи до оцінки якості навчання у закладах фахової передвищої освіти. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XV звітної Всеукр. наук.-практ. конф.* Київ: ПІТО НАПН України, 2021. С. 252–254.
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 22.08.2024).
5. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 22.08.2024).
6. Лю Шуай. Інструментально-виконавська підготовка студентів педагогічних університетів на основі асоціативного поєднання мистецької інформації: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво). Київ, 2023. 220 с.
7. Ляшенко О. Д., Економова О. С. Підготовка інструменталістів-виконавців у класичному університеті. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 204. С. 196–200. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-196-200>
8. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник / М. П. Вовк, Ю. В. Грищенко, С. О. Соломаха, Н. О. Філіпчук, С. В. Ходаківська; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України. Київ, 2021. 312 с.
9. Полубоярина І. І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2008. 20 с.

10. Пруднікова О. І. Вплив педагогічного спілкування на професійну підготовку студентів музичних училищ: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2001. 20 с.
11. Стельмашенко В. П. Організаційно-педагогічні засади управління якістю підготовки фахівців в коледжах України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2001. 23 с.
12. Шевченко О. М. Культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 23 с.
13. Юник Д. Г. Теорія та методика формування виконавської надійності музикантів-інструменталістів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2011. 40 с.
14. Яремчук Я. Л. Формування умінь імпровізації у майбутніх викладачів баяна-акордеона в процесі інструментально-виконавської підготовки: дис. ... д-ра філософії з галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво). Київ, 2023. 210 с.

REFERENCES

1. Van Yikhua. (2023). Formuvannia muzychno-vykonavskoi kultury studentiv fakultetiv mystetstv u protsesi instrumentalnoi pidhotovky [Formation of musical and performing culture of students of faculties of arts in the process of instrumental training]. *Doctor of philosophy's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Vanina, N. M. (2018). Standartyzatsiia profesiinoi i fakhovoi peredvyshchoi osvity, neobkhidnist yii rozrobky i praktychnoho vprovadzhennia [Standardisation of professional and vocational higher education, the need for its development and practical implementation]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi osvity i navchannia: materialy Zvitnoi naukovo-praktychnoi konferentsii za 2017 rik*. Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy, 91–93 [in Ukrainian].
3. Vanina, N. M. (2021). Suchasni pidkhody do otsinky yakosti navchannia u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi osvity [Modern Approaches to Assessing the Quality of Education in Higher Education Institutions]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi osvity i navchannia: materialy KhV zvitnoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy, 252–254 [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” [The Law of Ukraine “On Higher Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy “Pro fakhovu peredvyshchu osvitu” [The Law of Ukraine “On Professional Higher Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> [in Ukrainian].
6. Liu Shuai. (2023). Instrumentalno-vykonavska pidhotovka studentiv pedahohichnykh universytetiv na osnovi asotsiatyvnoho poiednannia mystetskoi informatsii [Instrumental and performing training of students of pedagogical universities on the basis of associative combination of artistic information]. *Doctor of philosophy's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Liashenko, O. D., Ekonomova, O. S. (2022). Pidhotovka instrumentalistiv-vykonavtsiv u klasychnomu universyteti [Training instrumentalists-performers at a classical university]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky, 204, 196–200*. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-196-200> [in Ukrainian].
8. Pedahohichna osvita v Ukraini: teoriia i praktyka [Teacher education in Ukraine: theory and practice]: slovnyk. (2021). Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].
9. Poluboiaryna, I. I. (2008). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky v pedahohichnomu koledzhi. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr [in Ukrainian].
10. Prudnikova, O. I. (2001). Vplyv pedahohichnoho spilkuvannia na profesiinu pidhotovku studentiv muzychnykh uchylshch, *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Stelmashenko, V. P. (2001). Orhanizatsiino-pedahohichni zasady upravlinnia yakistiu pidhotovky fakhivtsiv v koledzhakh Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Shevchenko, O. M. (2011). Kulturolohichni pidkhid u profesiinii pidhotovtsi studentiv muzychnykh uchylshch. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Iunyk, D. H. (2011). Teoriia ta metodyka formuvannia vykonavskoi nadiinosti muzykantiv-instrumentalistiv. *Extended abstract of doktor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Iaremchuk, Ya. L. (2023). Formuvannia umin improvizatsii u maibutnikh vykladachiv baiana-akordeona v protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky [Formation of Improvisation Skills of Future Teachers of Bayan-Accordion in the Process of Instrumental and Performing Training]. *Doctor of philosophy's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].